

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrť leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrť leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

~ V Ljubljani v sredo 10. februarja 1869. ~

Gospodarske stvari.

Gospodarji pozor, da vam gosenice ne snedó sadja!

Kamorkoli človek letos stopi, vidi skor povsod mnogo suhega listja bengljati na sadnem drevju. V tem suhem listju je — kar vsak sadjerejec vé, obilno jajček od jesenskih drevesnih metuljev zaleženih, iz katerih se izležejo gosenice. — Komur je mar za sadje, naj ne zamudi brz, to je še ob pravem času, obrati drevje tega listja in ga pobranega sežgati, sicer utegne spomladi, namesti zelenih in cvetočih dreves, gledati le oskubene gole veje, kakor smo minulo jesen žalostni gledali po požrešnih gosenicah oglodano zelje. Naj župani in srenjski očetje vsi kar naravnost zaukažejo, da mora vsakdo obrati in osnažiti svoje sadne drevje. Nevednim in neubogljivim ljudem je treba včasih vsiliti dobrote!

Dostavek vredništva. Dokler niso še županije take oblasti imele, kakor jih imajo zdaj, je ta zaukaz bil v rokah cesarskih okrajnih gospósk. One so imele dolžnost (žalibog! da so jo nečimerno spolnovale!) spomladi gospodarje siliti v to, da obirajo sadno drevje gosenčne zalege, pa so imele tudi pravico, na stroške nemarnega gospodarja najeti ljudi, ki poberó mrčes z drevja. V to iste pravice in dolžnosti so stopile zdaj županije. Naj postopajo tako! Saj nemaren gospodar ni škodljivec sam sebi, ampak sosedom na desno in levo.

Zvrstoma setev na vrth.

Spisal P. N. Feuser.

„Vrt je drago veselje. Če kúp gnoja in stroške za delavce seštejem, pač si zelenjavo, ki jo na vrtu pridelam, na trgu cenejše kupim.“ — Tako mi je rekel, umen gospodar, ki računati zná, in ki prevdari, kar reče.

Naj vendar poskusim mu svetovati, kako si more z manjšimi stroški več zelenjadi (kapusa, solate, čebule itd.) pridelati. Nadjam se, da ne bodem boba v steno metal.

Pred vsem je pomisliti treba, da ljudje, od katerih na trgu kupujemo zelenjavo, vendar morajo kaj dobička imeti, sicer se ne bi ukvarjali z vrtnarstvom. In res je to. Al oni pa tudi boljše vrtnariti znajo kakor drugi, in to je razložek.

Ni me volja tukaj obširno razlagati vrtnarstva, — le eno in to najdražo stvar hočem potegniti iz vrtnarstva in o tej govoriti, — to pa je pokončavanje plevéla in to najbolj tistega plevéla, ki se s semenom sam zaseje. Plevél pa se najlože pokončá, ako se in

to vsaka zelenjad brez izjeme seje zvrstoma, to je v žlebčkih ali grabničkih po vrsti narejenih.

Ni se treba bati, da pri setvi zvrstoma se bode manj pridelalo; saj ima vrtnar v svoji roki to, da ože skupaj ali bolj saksebi seje. Grede se na vrtu ravno tako naredé, naj se seje po vrsti ali na široko, to je, zemlja se mora dobro zrahljati, pognojiti kolikor je treba, zdrobiti pa spet narediti, da je trdna. Seje pa naj se zelenjad še le takrat, ko se je zemlja zimske vlage osušila in nekoliko zgrela.

Z lato ali prekljo se naredé po gredi žlebčki ali grabnički po četrť ali pol palca ali še bolj globoki; potegnejo naj se pa grabnički zmiraj od juga ali poldanske strani do zahoda ali večera, kajti v tem položaji dobijo vrste najboljše solčno svetlobo in gorkoto. Z lato se semenu naredí trdna podlaga in seme pride v frišno rablo prst, da enako in hitro kalí (se vé, da je skrbeti za kaljivo in čisto seme).

Vrste naj so saksebi pri solati, retkvici, čebulji, peteršilu in zéleni po 3 do 4 palce (cole) — pri vseh kapusovih sajenicah (flancah) po 4 do 5, — pri korenji, pesi, ohrovtu, špinači, retkvi itd. po 6 palcev.

Seme korenja in bele pese pa, ki imajo trdo luščino, ktera mora segnjiti, predno seme kaliti začne, se mora za setev pripraviti, to je, v žakličku skozi 2 ali 3 dni namakati v neprehudi gnojnici in potem se položi v zemljo nekoliko palcev globoko za 2 ali 3 dni. Če je morebiti potem vreme deževno in za setev neugodno, razgrni seme na zračnem prostoru nekoliko dni. Ko potem seme seješ, posuši napeto vlažno seme s pepélom ali drobnim prahom ali peskom, da se ne drží skupaj, ampak da vsako seme za-se pride v zemljo. Vedeti je treba, da debelejšemu semenu, kakor je na priliko seme bele pese, ne škoduje, ako pride za 2 palca globokeje pod zemljo.

Seje se s semensko steklenico (flaško). Za to je pripravna vsaka flaška, če jej vrat povežeš s papirjem, ki ima majhno luknjico, da seme skozi pada. Da preveč semena ven ne letí, pomagaj s prstom; skusi pa to popred na kakem prtú ali na mizi. Tudi v vrat flaške vtakneš lahko navaden zamašek, skozi kterega narediš luknjo in v to vtakneš peró.

V grabničke lepo séj, in nasejano z zemljo z grabljami zagрни.

Da tiči ne zobljejo semena, naredi jim strašila, da bele niti s perjem križema po gredah raztegneš, ali na kole obesi glažovino ali krompir, v kterega vtakneš peresa.

Bolhe, najhuje sovražnice kapusove, odženó konopljeva zrna, ki jih potakneš vmes (vendar moraš pozneje doraslo konopljo izruvati); dobro je tudi setev potresti z dobrim kompostom, pepélom, koščeno moko ali sajami. Vse to stori, da zelenjad hitro raste in tako rekoč gobčeku bolhá odraste.

Vendar preveč se ne sme tacega gnojiva trositi na grede, ker sicer požgó seme.

Mlade sajenke obvaruješ bóh tudi s tem, da si njihovo seme pomočil z nekoliko kapljicami petroleja.

Če je vrsta pregosto zasajena s semenom, izruvaj varno, kar je sajenic (flanc) preveč. S temi ima gospodar že večkrat precej dobička, ker si ž njimi more nove vrste zasaditi. Sploh vsem rastlinam, ki so zasajene v vrstah, je mogoče razširjevati se in močnejšim prihajati.

To pa je največa dobrota, ki jo donaša setev v vrstah, da se plevel najlože pokončuje. Pri setvi po dolgem in širokem moraš čakati, da plevel izruješ, kadar je tako visok, da ga s prsti zgrabiš, in da suho in mokro vreme ne nagaja; pri setvi zvrstoma pa vsak čas zemljo obdelaš. Če včasih z zemljo pobrkaš, spraviš ves plevel, pa tudi marsikak mrčes na kviško, in sončni žarki vničijo uno in to.

Tudi prilivanje vode je na vrste lože in brez vsake škode; če narediš med vrsto in vrsto grabniček, pa vliješ vode na-nj, se razteka na vsako stran do korenin.

Zdravniška novica.

* Rane hitro zaceliti — priporoča 4. list moravskega gospodarsk. časnika slanino (špeh). Rezlej špeha se položi na rano in čez-nj se oveže platnena cunjica. „Ni ga boljšega pomočka za rane, posebno na pišali (Schienbein), kakor je frišni špeh.“ Tako piše v gori imenovanem časniku nekdo, ki je imel rano na pišali, pa je zaceliti ni mogel; s špehom pa jo je zacelil v 6 dnevih. Zdravnik bi sicer o tem svetu imel mnogo vprašanj, posebno, na priliko to: za kakošne rane; vendar ker se od nasvetovane pomoči saj ni škode bati, če ne pomaga, tedaj naznanjamo tudi mi to zdravilo, ker se v omenjenem gospodarskem listu z veliko hvalo priporoča.

Zemljiščini (gruntni) davek na Štajarskem in Kranjskem.

Društvo „Slovenije“ je pač pravo storilo, da je, kakor nam poslednji list „Novic“ pripoveduje, davkovske zadeve v prevdarek vzelo in da je sklenilo podučno knjižico izdati, kader se bo bližal čas nove cenitve zemljiščinih dohodkov. To mi potrjuje sestavek, ki sem ga po naključbi našel v 21. listu časnika „Slovenije“ leta 1848.

Ker je stvar ob pravem času, dajte, drage „Novice“ natisniti ta spisec.

Tako se glasí želja gospodarja Jurija Burgarja na Gorenškem. „Novice“ jej rade vstrežejo po prislovi — „et meminisse juvat“.

Bralcem „Slovenije“ je znano iz 17. lista, da za slovenski narod tako vneti poslanec iz optujske volitne okolice gosp. Dominkuš, je 25. dan velicega srpana predlog storil, naj bi se zneski katasterske cenitve v štajarski in kranjski deželi pregledali in popravili, da mu je pa minister denarstva to-le odgovoril, da je cenitva na Kranjskem že pregledana bila, iz Štajarskega pa še nobene pritožbe ni bilo, in da bi se, ako je tam kakošnega popravljanja treba, prošnja njemu samemu izročila.

Po teh besedah je gosp. Dominkuš svoj predlog zastran obeh dežel nazaj vzela, ter je po ministerskem svetu za štajarsko deželo prošnjo sestavil, in po prijaznosti gospoda poslanca moramo tù njen poglobitni obsežek na znanje dati.

V tej vlogi naklada gosp. poslanec z veliko znanostjo ob kratkem celo prigodbo v letu 1832. dognanih katasterskih del ter pripoveduje, kako da je dokončne zneske cesarska dvorna kancelija koj za prenizke spoznala, kmetom pa so se zdeli veliko previsoki. To je priložnost dalo mnogim pritožbam, mnogemu pregledovanju in mnogim komisijam, ki so se godile v letih 1833., 1834. in 1835., ktere pa niso nič opravile. Zdaj se je dolžilo, da glavna pravila posamna niso prav izpeljana; zdaj se je zopet reklo, da so glavna vodila same kriva in napačna; eni so rekli, da se štajarska dežela z doljno Avstrijo primerjati ne sme, drugi, da se sme; nazadnje so pri naslednji odločbi ostali: Štajarski cenitni zneski, zlasti pa v dveh doljnih kresijah, prenizko stojé proti čistim zneskom kranjske dežele, in se tedaj povikšati morajo.

Zastonj je bilo vsako zoperstavljanje in pregovarjanje, — zastonj so se silne napake in pogrški kranjske cenitve izkazovali, — zastonj je bila opomba, da se je o pravici cenitve na Štajarskem že leta 1832., tedaj že tri leta pred dvomiti jelo, predno so bili znani zneski kranjske cenitve.

Meseca sušca leta 1836. sta bila na Dunaj poklicana dva poslanca iz dežele in pa tehniški svetovalec od deželnega poglavarstva, da bi imenovane zneske zagovarjali in dasiravno se je pri teh pogovorih postavna ravnava gubernije in pa štajarskih ceniteljev popolnoma opravičila in so bile tudi deželne tarife potrjene, bilo je vendar ukazano, cenitna dela še pregledati.

Naloga in konec tega pregleda, h kateremu so bili dva tuja komisarja, 2 tuja nadglednika in namesti gubernialnega uradnika pa mariborskega kresijskega poglavarja Marqueta poklicali, ni bil ta, da bi se kakošne pomote popravile, ampak le to doseči, da se zneski štajarske dežele, mejni kranjski deželi približajo in pa do naprej zaznamvanega zneska 1 milijon gold. povzdignejo.

To pregledovanje se je godilo v letu 1836. in 1837. in sklenjeno je bilo se poslužiti gotovega sredstva, namreč povikšati cene pridelkov pri vrstevanju posamesnih sosesk za eno ali več stopinj, ker se dvakrat opravičene tarife lotiti niso upali. In dobro so jo zadeli!

Da bi se ta za mariborsko, celjsko in graško kresijo večidel zastran njivnih, senožetnih in vinogradskih pridelkov namenjena naredba saj nekoliko na videz opravičila, poskusili so le od ene soseske dobiti privoljenje za povikšanje ene stopinje. Za nekoliko izurjenega uradnika, se vé, da to ni tako težko delo, zlasti pa, če župan ali soseskine možje ne sprevidijo, koliko da ta mala sprememba izdá. Ako se dobi podlaga taka od ene soseske, lahko je tudi pri 100 drugih enako povikšanje že po podobnosti storiti. Ta povikšana cenitev je pa čisti znesek tako povzdignila, da nihče mislil ni, ter je naprej odločeno visokost še prisegla. Tedaj je bilo treba zopet znižati. Tako se je pogršek s pogrškom popravljal, in se je kaster zoper pravico in resnične primere stlačil. *)

Nasledki tega nepostavnega ravnanja so v kratkem bili ti: 1. Štajarsko oralno ali njivno zemljišče je cenjeno, gledé na čisti dohodek, na vsaki oral čez 6 gld.; rodovitniše in vredniše avstrijsko pa le s 5 gold. in 34 krajc. (In kranjsko še veliko nad štajarsko!) 2.

*) Ni se tedaj zgodilo to, da bi se Kranjcem znižali prenapeti zemljiščini davki in potem tudi Štajarcem polajšali, — ampak obrnilo se je narobe, češ: Kranjci plačajo toliko, tedaj vi Štajarci plačate premalo — po takem morate plačati več. — Čudna logika to! Vred.